

DVOULETÁ PŘÍPADOVÁ STUDIE O VNÍMÁNÍ ROLE MENTORKY V PROCESU UVÁDĚNÍ

A TWO-YEAR CASE STUDY ON THE PERCEPTION OF THE MENTOR'S ROLE IN THE INDUCTION PROCESS

Lucie Grebíková

Katedra preprimární a primární pedagogiky, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Brno

Abstrakt

Předkládaná dvouletá případová studie představuje uvádění začínajících učitelů do profese perspektivou jejich mentorky. Pomocí interpretativní fenomenologické analýzy je na základě polostrukturovaných rozhovorů analyzováno vnímání mentorské role a prožívání procesu uvádění v čase. Fenomén uvádění je tak v práci nahlížen skrze optiku mentorky spolupracující s několika začínajícími učiteli. Ačkoliv se tento výzkum nezaměřuje na dopad uvádění na začínající učitele, v souladu s některými jinými pracemi potvrzuje význam tohoto procesu jako příležitosti pro růst mentora. Klíčový přínos spočívá v poznání, že mentor dokáže reflektovat zkušenost jako pro něj obohacující i navzdory prožívaným ambivalentním či negativním pocitům během procesu.

Klíčová slova: *perspektiva mentora, uvádění do profese učitele, mentoring*

Abstract

Current two-year case study explores induction of novice teachers from the perspective of their mentor. Using Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) based on semi-structured interviews, the study analyzes the perception of the mentoring role and the experience of the induction process over time. The phenomenon of induction is thus viewed through the lens of a mentor collaborating with several novice teachers. While this study does not investigate the impact on the mentees, in line with prior research it underscores the significance of the process as an opportunity for the mentor's growth. Its key contribution is the insight that mentors can perceive the experience as valuable despite having ambivalent or negative feelings during the process.

Keywords: *mentor's perspective, teacher induction, mentoring*

1 ÚVOD

Vstup do učitelské profese bývá považován za jedno z nejnáročnějších období v učitelské praxi. Mnohé studie tak poukazují na důležitost kvality uvádění a mentoringu (Vítečková, 2018), v nichž ústřední roli hraje mentor, který je v českém prostředí označován jako uvádějící učitel. Případová studie, zaměřená právě na vlastní zkušenost mentora s jeho rolí v procesu uvádění v dlouhodobějším horizontu, doplňuje pole poznání o perspektivu, která je oproti začínajícímu učiteli ve výzkumu často spíše upozaděna.

2 TEORIE

Jako zásadní pro indukci nebo uvádění začínajících učitelů do praxe můžeme označit kolegu či kolegy, kteří podporu začínajícímu učiteli v tomto období poskytují. Jak uvádí Spooner-Lane (2017), jedním z hlavních nástrojů, který je k podpoře využíván, je mentoring. I když původně by se dal označit mentoring za nástroj indukce, staly se tyto pojmy v literatuře často zaměňovanými. Pišová et al. (2011, s. 46) mentoring v učitelství vymezili jako záměrný dlouhodobý proces podpory učitelů zkušeným kolegou v místě působení, jehož cílem je „facilitovat procesy jeho profesního rozvoje“. Mentor začínajícího učitele má tak poměrně komplexní úkol. Nicméně i když by indukce všech začínajících učitelů měla směřovat ke stejnému cíli, nejenže pojetí role mentora bývá různé (Vítečková, 2018), ale vnímání celého procesu je značně individuální.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Tato longitudinální studie se zaměřuje na fenomén mentora při uvádění začínajícího učitele do profese na prvním stupni základní školy. Věnuje se otázce, jak mentorka vnímá svoji roli v tomto procesu a jak reflektuje její vliv na sebe samou. V průběhu dvou let (školní roky 2024/2025, 2025/2026) došlo postupně ke sběru dat pomocí 5 polostrukturovaných rozhovorů se zkušenou učitelkou zastávající tuto roli. Ačkoliv uvádění začínajícího učitele trvá v ČR dva roky, v druhém roce byly mentorce přiřazeny jiné začínající učitelky. Výzkum tak přináší hlubší pohled na roli mentora, která se proměňuje v závislosti na potřebách nejen jednotlivých začínajících učitelů, ale také školy. Vzhledem k pojetí

výzkumu byla zvolena interpretativní fenomenologická analýza, která odpovídá potřebám výzkumu proniknout hluboko do prožité zkušenosti mentorky (Koutná Kostínková & Čermák, 2013; Smith et al., 2022).

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Každý školní rok probíhal z perspektivy uvádějící učitelky diametrálně jinak. Během těchto dvou let prošla mentorka různými situacemi a vnímání kvality spolupráce se začínajícími učitelkami se výrazně lišilo. V průběhu prvního roku se potýkala s rozporuplnými pocity. V tomto případě bylo patrné, že proces uvádění a mentoringu neprobíhal podle jejích představ a předchozích zkušeností, což vedlo k tomu, že prvotní sebejistota se přeměnila na pochybnosti vůči své kompetentnosti tuto roli vykonávat. Od začátku druhého roku pak došlo k výrazné změně – mentorka dostala přiřazené jiné začínající učitelky a také poskytovala podporu i dalším vyučujícím. Výsledky ukazují, že vztah mezi mentorkou a začínající učitelkou a nastavení jejich komunikace hraje významnou roli ve vnímání celého procesu. Zároveň se ukazuje, že i zkušenosti, které se někdy mohly jevit původně spíše negativně, reflektovala jako příležitosti ke svému učení a vlastnímu růstu.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Předkládaná případová studie představuje jedinečnou zkušenost mentorky s procesem uvádění. Klíčovou roli hrála mimo jiné kvalita komunikace a její (ne) dostatek, která je zásadní pro funkční vztah mezi mentorem a začínajícím učitelem. Stejně jako ve výzkumu Egerleho a Dvořáčkové (2023) se ukazuje, že kvalita uvádění závisí mimo jiné na jasné a průběžné komunikaci a také oboustranné otevřenosti. Obdobně jako výzkum Hudsona (2013) přináší tato práce závěry, že mentoring má určitým způsobem pozitivní vliv i na mentora. V tomto případě se navíc ukázalo, že i když se mentorka někdy potýkala s rozporuplnými až negativními pocity, byla schopna vyhodnotit celou zkušenost jako cennou a současně ji vnímala jako rozvíjející především v personálně-emoční dimenzi (Schatz-Oppenheimer & Goldenberg, 2024). Jako zásadní se jeví schopnost mentorky transformovat náročné emoce v hodnotnou profesní reflexi.

6 LITERATURA

- Egerle, J., & Dvořáčková, T. (2023). Utváření funkční spolupráce začínající učitelky a mentorky. In T. Janík (Eds.) *Vztahová dimenze interprofesní spolupráce ve škole: případové studie* (s. 21–47).
- Hudson, P. (2013). Mentoring as professional development: ‘growth for both’ mentor and mentee. *Professional Development in Education*, 39(5), 771–783.
<http://dx.doi.org/10.1080/19415257.2012.749415>
- Koutná Kostínková, J., & Čermák, I. (2013). In T. Řiháček, I. Čermák, & R. Hytych (Eds.), *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy* (s. 9–43). Masarykova univerzita.
- Píšová, M., Duschinská, K., Kargerová, J., Lampertová, A., Lukavská, E., Szimethová, M., & Tomková, A. (2011). *Mentoring v učitelství*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- Schatz-Oppenheimer, O., & Goldenberg, J. (2024). The impact of professional mentoring on mentors of novice-teachers. *International Journal of Mentoring and Coaching in Education*, 13(1), 122–141.
<https://doi.org/10.1108/IJMCE-08-2022-0070>
- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2022). *Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research*. Sage.
- Spooner-Lane, R. (2017). Mentoring beginning teachers in primary schools: research review. *Professional Development in Education*, 43(2), 253–273.
<http://dx.doi.org/10.1080/19415257.2016.1148624>
- Vítečková, M. (2018). *Začínající učitel: jeho potřeby a uvádění do praxe*. Paido.